

## Недержавне пенсійне забезпечення як інструмент соціального захисту населення

*Сніжана Юрескул*

*магістрантка спеціальності 072 «Фінанси,  
банківська справа та страхування»,*

*ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,  
e-mail: YureskulSO@krok.edu.ua*

*Ігор Румик*

*науковий керівник, д.е.н., професор, завідувач кафедри  
національної економіки та фінансів*

*ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,  
e-mail: rumykii@krok.edu.ua,*

*ORCID: 0000-0003-3943-639X*

Найбільш затребуваним інструментом соціального захисту населення є пенсійне забезпечення, адже воно виступає єдиним джерелом доходу для більшості непрацездатних громадян, а відтак, прямо впливає на якість їх життя. Як відомо, українське суспільство перебуває у демографічній кризі, що супроводжується процесами зовнішньої міграції переважно молодих людей, які б мали сплачувати внески до державного пенсійного фонду. Через низьку народжуваність працездатного населення меншає, людей похилого віку, навпаки, стає більше, тому очевидно, що солідарна пенсійна система не може забезпечити гідні виплати майбутнім пенсіонерам. За таких умов актуальними є питання, пов'язані з функціонуванням недержавних пенсійних фондів.

За даними ООН, Україна входить в топ-15 країн світу з найшвидшими темпами скорочення населення. У найближчі десятиріччя скорочення населення відбуватиметься майже виключно за рахунок населення працездатного віку. За умови збереження поточних показників народжуваності, смертності та міграцій, ООН прогнозує зменшення чисельності населення України до 2050 р. на 28%. Водночас, частка осіб віком 60 років і старше зростає до 32% внаслідок наступних причин:

- через зменшення кількості працюючих, які сплачують ЄСВ, страхові внески в солідарну систему (без врахування військових) зменшились на 25% (за даними корпоративного НПФ НБУ);
- за статистичними спостереженнями 2022 року, економічна активність знизилась на 30%;
- співвідношення застрахованих осіб до пенсіонерів складає 1:1, тобто один працюючий, який сплачує ЄСВ, утримує одного пенсіонера. Крім того, через міграцію таке співвідношення може ще більше погіршуватись, що негативно відобразиться на фінансуванні солідарних пенсій;
- середній розмір пенсії на сьогодні (4623 грн) часто не покриває базових потреб людини і є найнижчим в Європі (за даними ПФУ);
- коефіцієнт заміщення (відсоток від зарплати, який людина може отримувати в якості пенсії) складає близько 30%, це означає, що при виході на пенсію доходи

людини зменшуються втричі.

Таким чином, можна констатувати, що існуюча в Україні солідарна пенсійна система не є ефективною за всіма показниками. Очевидно, що для зміни цього становища необхідно збільшувати надходження до Пенсійного фонду України, зокрема, шляхом збільшення величини пенсійного внеску та чисельності платників внеску або/та підвищення пенсійного віку. Такі шляхи є вкрай непопулярними заходами, як і намагання покращити становище через ліквідацію самого Пенсійного фонду з передачею його функцій Міністерству фінансів України, Державній казначейській службі України або створення Національного страхового агентства.

Збереження солідарної системи не в змозі вирішити існуючі проблеми. Натомість, необхідно розбудовувати прогресивну систему пенсійних накопичень, яку наразі реалізують лише недержавні пенсійні фонди.

Отримати недержавне пенсійне забезпечення можна шляхом страхування довічної пенсії у страхових компаніях або відкриття депозиту в банківських установах. Однак, страховики надають такі послуги у межах страхування життя та діють з метою отримання прибутку, а покриття ризиків розміщення вкладу в банк обмежується сумою, яку визначає Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Враховуючи це, на перше місце виходять недержавні пенсійні фонди, що виконують важливі функції. До них належать:

- акумуляція і мобілізація коштів пенсійних внесків і заощаджень;
- облік і обслуговування пенсійних рахунків учасників, пенсійних рахунків професійних пенсійних систем;
- інвестування пенсійних накопичень і пенсійних резервів через управляючі компанії на підставі договору довірчого управління в інструменти фінансового ринку, дозволені законодавчо;
- обслуговування актуарних розрахунків (Корнеєв, 2011).

Найбільш поширеною діяльністю недержавних пенсійних фондів є інвестування. Учасники цієї системи здійснюють внески у фонд, а той розміщує нагромадженні кошти на фінансовому ринку, тим самим збільшує свій дохід і, відповідно, зростає розмір пенсійних виплат учасникам системи. Основною метою такої діяльності є забезпечення доходності пенсійних активів вище рівня інфляції (Румик, Кузьмінський & Костильова, 2023). Ефективність процесу інвестування залежить від правильно обраної інвестиційної політики. Оскільки недержавні пенсійні фонди зацікавлені у покращенні власного інвестиційного портфеля для його підтримки та забезпечення вони мають дотримуватись таких принципів, як зменшення ризику інвестицій, адекватності капіталу фонду, ліквідності, прибутковості.

Важливою передумовою розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення є не лише бажання юридичних та фізичних осіб вигідно інвестувати вільні кошти, а й наявність достатньої кількості установ, які здатні це реалізувати. За даними Державного реєстру фінансових установ, у 2023 році в Україні налічувалося шістьдесят три недержавні пенсійні фонди та дев'ятнадцять

адміністраторів їх діяльності.

Отже, недержавні пенсійні фонди є важливим інструментом гарантування належного рівня життя населення, що досягло пенсійного віку. При наявності дієвої організації, прибуткового інвестування, ефективного регулювання та управління, вони можуть стати запорукою підвищення рівня соціального добробуту населення, а також сприятимуть зменшенню тягаря на Пенсійний фонд України та Державний бюджет, що є важливим для економічного розвитку країни в сучасних умовах.

**Ключові слова:** недержавне пенсійне забезпечення; соціальний захист; солідарна система; недержаний пенсійний фонд; інвестування.

### Список використаних джерел

1. Корнєєв, В.В. (2011). Недержавні пенсійні фонди як важлива складова системи недержавного пенсійного забезпечення: їх сутність та функції. *Ефективна економіка*, 8, 1-3. Доступ через: <http://www.econotyu.nauka.com.ua/?op=1&z=2077>.
2. Пенсійний фонд України: офіційний сайт. Доступ через: <https://www.pfu.gov.ua/2157129-zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2022-rik/>.
3. Корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку України: офіційний сайт. Доступ через: <https://knpf.bank.gov.ua>.
4. Румик, І.І., Кузьмінський, В.З. & Костильова, В.В. (2023). Особливості функціонування недержавних пенсійних фондів. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 2(70), 29-37. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-70-29-37>.